

ԱՅԼԵՒԱԾԻՔ**ՀԱՅ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԿՕՄՊՕԶԻՏՈՐՆԵՐ**

(20-րդ դար)

(Շարունակութիւն տես Բազմավէպ, 1926 էջ 240)

Թ. ԱՆՈՒՇԱԴՐԱՆՆԻ ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

Անուշաւան Գրիգոր Տէր-Ղանդեանը ծնւել է 1887 թ.ի փետրւարի 23-ին Թիֆլիսում: Նրա հայրը Գանձակ նահանգի Նիւզգազ գիւղացի էր և դեռ 12 տարեկան հասակում իր Նիկողայոս («Մայրենի լեզուի» հեղինակը) եղբոր հետ ինքնուրոյն կերպով եկել է Թիֆլիս: Այստեղ նա սկսել է սովորել լուսանկարչութիւն, որը յետագայում դարձել է ինքն հոգուց կազմած իր բազմանդամ ընտանիքի ապրուստի միակ աղբիւրը: Անուշաւանի մայրը Թաւրիզցի է:

Միջնակարգ կրթութիւնն ստացել է նա Թիֆլիսի երրորդ արական գիմնազիայում, միաժամանակ սովորելով նաև երաժշտական (Ռուսաց երաժշտական ընկերութեան) զգրոցում նազդաշնամուր, պրոֆէսոր Տրուսկովսկու մօտ, իսկ թէօրեական (տեսական) առարկաները, որոնք առանձնապէս հետաքրքրում էին նրան, Ն. Դ. Նիկողայեի մօտ:

1907 թ.ին, գիմնազիան վերջացնելուց յետոյ, Անուշաւանը փոխադրւել է Պետերբուրգ (այժմեան Լենինգրադ) և ընդունւել համալսարանը: Այստեղ էլ զուգընթացաբար պարապել է երաժշտութեամբ (մասնագիտական թէօրիա) Միքայէլ Ֆարիակովիչ Գինէսինի մօտ, որը Ռիմսկի-Կորսակովի աշակերտն ու ընկերն է եղել: Գինէսինը, որպէս մեծ գեղարւեստագէտ և բազմակողմանի զարգացած մարդ՝ շատ է նպաստել Անուշաւանի ստեղծագործական ոգուն և ունեցել է երաժշտական մեծ ազդեցութիւն:

1909 թ.ին ընդունւելով Պետերբուրգի կօնսերւատօրիան, մասնագիտական КОМПОЗИЦИЯ-ի դասարանը, սովորել է պրոֆէսորներ Կալաֆատտի, Լեատով, Շտէյնբերգ վրիտի, Չերեպինիի և Գլազունովի մօտ:

1915 թ.ին վերջացրել է Պետերբուրգի կօնսերւատօրիան, ազատ գեղարւեստագէտի կոչումով, իսկ 1916 թ.ին համալսարանի իրաւաբանական դասընթացը:

1917 թ.ին վերադարձել է նա Թիֆլիս և ստացել կօնսերւատօրիայի թէօրեական դասարաններում դասեր, ուր և մնում է մինչև այսօր:

Անուշաւան Տէր-Ղանդեանի երաժշտական ընդունակութիւնները երևան են եկել դեռ ևս չորս տարեկան հասակում: Այդ հասակից նա առանց դժւարութեան, նոյնութեամբ կրկնում էր զանազան երգեր, թէ՛ ժողովրդական և թէ՛ եկեղեցական բնոյթ կրող: Նրանց տանը ոչ ոք չէր՝ նազում և նոյն իսկ չկար ոչ մի երաժշտական գործիք. սակայն Անուշաւանի մեծ ցոյրը տեսնելով նրա առանձին սէրը դէպի երաժշտութիւնը և սովորելու մեծ ցանկութիւնը, ձեռք բերեց զորքն

համար մի դաշնամուր։ Կարճ ժամանակամիջոցում Անուշաւանը ցոյց տւեց մեծ յառաջդիմութիւն և հէնց առաջին տարւանից զգաց զրելու, ստեղծագործելու ընդունակութիւն և ցանկութիւն։ Այդ շրջանում մի քանի մանկական գործեր (երաժշտ.) զրի է առել հէնց ինքը։

Այդպիսի ուժեղ ձգտում դէպի ստեղծագործութիւնը մղեց նրան ուսումնասիրելու երաժշտութեան տեսականը, որ նրան շատ էր հետաքրքրում և անցնում էր բաւական հարթ, առանց որևէ դժարութեան։

Ան. Տէր-Ղևոնդեանը ուսն շօլայի հետևող է. ջնիւմ երկրպագու է «Խմբակեանների» («Кучкоров») Մուսորգսկու, Ռիմսկի-կորսակովի, Գլազունովի, Նաև վագների ու Սկրյաբինի։ Իր զբաւժըների մէջ նա անդրադարձիւ է ուսնաց մեծ երաժշտագէտների ազդեցութիւնը, պահելով իր անհատական օրինաւորութիւնը։ Նրա սկզբնական աշխատութիւնները, որ երիտասարդ հասակում են զրաւած, դաշնամուրի համար են։ Դեռ Պետերբուրգի կօնսերաւորիայում աշակերտ եղած ժամանակ նա զրել է մի շարք վօկալ և խմբական աշխատութիւններ, որ հրատարակւել են «Բեսսել և Լինկ.» երաժշտական հրատարակչութեան և «Կովկասեան Հայոց Հրատարակչական Ընկերութեան» կողմից։

Նրա աշակերտական գործերը զբաւման են ենթարկւել Պետերբուրգի կօնսերաւորիայի գեղարւեստական խորհրդի կողմից։ Այդ շրջանին են պատկանում նրա հետեւել գործերը. «Гестя девушки», «Շէյխ Սաֆօ», «Առ սիրուհին» «Ճախարակի երգ», «Ուռնի», «Արի ընկեր», զուէտներ և զանազան երգեր ու խմբերգներ։

Սկզբնական աշխատութիւնները, թւով 27 համար, տպագրւած են և մեծ մասամբ սպառւած։ Իսկ ինչ վերաբերում է նրա յետագայ աշխատութիւններին, նրանք հրատարակւած չեն։ Չնայած զրան, բազմաթիւ անգամ բեմադրւել են այդ գործերը Պետերբուրգի «Музыкальный Современник»-ի կազմակերպած համերգներին, Մօսկայում, Թիֆլիսում, Հայաստանի մի քանի քաղաքներում և արտասահմանում։

Տէր-Ղևոնդեանի համեմատաբար ուշ գործերին են պատկանում «Աղբամար» սիմֆոնիական պօեմ, «Շիրակի երգերը», «Փարաոն» սիմֆոնիկ պատկերը, Վերջին տարիները զբաւած է նա «Այդա» երաժշտական դրամայով, որ բաղկացած չորս գործողութիւնից և եօթը պատկերից։

Անուշաւան Տէր-Ղևոնդեանի հեղինակութիւնների ցանկը

Ա. Տպագրւած

Օր. 1. «Ճախարակի երգ»։

» 2. «Հայկական երգեր» — 1) «Շէյխ-Սաֆօ», 2) «Առ սիրուհին», 3) «Կայներ եմ, գալ չեմ կարող»։

Անուշաւան Տէր-Ղևոնդեան

- » 3. «Երկու խմբեր» — 1) «Եղգկոց մտայ», 2) «Այցիբ, սև ամպ»:
- » 4. «Հրաժեշտ» (խօսք՝ Վահ. Տէրեանի), դուէտ soprano-ի և contralto-ի համար:
- » 5. 1) «Ուռենի» (խօսք՝ Ա. Խսահակեանի), 2) «Արի ընկեր» (խօսք՝ Ա. Ծատուրեանի), խառն խմբի համար:
- » 6. «Մանկական երգեր» — 1) «Մեր տան առաջ», 2) «Երկու նապաստակ», 3) «Կը-կուն» և 4) «Ճախարակ», դաշնամուրի ձայնակցութեամբ:
- » 7. «Վեց երկձայն երգ» — 1) «Զմեռ», 2) «Ուշեր», 3) «Գարնանը», 4) «Մանու-շակ», 5) «Ոց են հարում խոտերն», 6) «Առտ», դաշնամուրի ձայնակցութեամբ:
- » 8. Երկու երկձայն խմբերգ — 1) «Կալի երգ», 2) «Սերմացան», դաշնամուրի նա-գածութեամբ:
- » 9. Խառն խմբի համար — 1) «Մարտիկներին», 2) «Արիացիք»:
- » 10. Զուր Ժողովրդական երգ — 1) «Նանա բալիկ», 2) «Մարաի հայի», 3) «Հէյ, հարէ», 4) «Կողքս փայլի»:

Բացի վերոյիշեալներից՝ Վրաստանի Պետհրատը հրատարակել է նրա ման-կավարժական աշխատութիւնները ռուսերէն լեզուով, որ կրում է «Երաժշտութեան տարրական բեօրիս» և «Զեւարկ տեօրիսների ուսումնասիրութեան համար» խո-րագիրները, որոնք դրաւման են ենթարկւել թիֆլիսի Պետական Կոնսերւատորիայի Գեղարեստական Խորհրդի կողմից և ընդունւել են որպէս ձեռնարկ Վրաստանի Ս. Ե. Հ. երաժշտական դպրոցներում:

Բ. Անտիպոները

- 1. «Աղթամար» — սիմֆոնիկ պոէմ, մեծ նազախմբի համար (սիւժէտը՝ Յովհ. Թումանեանի):
- 2. «Շիրակի էսկիզներ» — Շիրակի Ժողովրդական թէմաներից, սուէտ նազախմբի համար:
- 3. «Փայլաւա» — սիմֆոնիկ պատկեր. նազախմբի համար (խօսք՝ Յովհ. Թումանեանի):
- 4. «Անան» — (խօսք՝ Վահան Տէրեանի), երգ՝ դաշնամուրի նազաածութեամբ:
- 5. «Գարուն» — (խօսք՝ Յովհ. Յովհաննիսեանի), մեներգ:
- 6. «Հեռու տեղից» — (խօսք՝ Ա. Խսահակեանի), մեներգ:
- 7. «Տրիս», Լուծակի, դաշնամուրի և ձայնի համար (խօսք՝ Յովհ. Թումանեանի):
- 8. «Սէզա» — օպերա չորս գործ. և եօթը պատկերով (սիւժէտը՝ Լեոն Շանթի):
- 9. «Շիրակի Ժողովրդական երգերից», Երեք հատ, խմբի համար:
- 10. Արտասանութիւն, դաշնամուրի ձայնակցութեամբ:
- 11. «Հայկական Ժողովրդական թէմաներից», նազախմբի համար, «Ֆանտազիա»:

«Սեղա». — Անուշաւան Տէր-Ղևոնդեանի ամենախոշոր աշխատութիւնը «Սե-ղա» օպերան է, հարուստ նախաբանով. Օպերայի բովանդակութիւնը կազմում է ամենքին ծանօթ Շանթի «Հիւս Արտածներ» դրաման:

Օպերայի կաւարը մանր ձեռագրով՝ 250 երես է, իսկ инструментовва-ն ներկայումս վերջացած է: Մի քանի կտորներ ցուցադրւել են թէ՛ դաշնամուրի վրայ և թէ՛ оркестр-ով: Սիմֆոնիկ նազը դեկավարել է 1923-24 թւին Сто-першая-ը այնուհետև Трой-ը և վերջերս էլ ինքը, հեղինակը Ռուս. Կ. Գործ. Կ. երրորդ նստաշրջանի առթիւ, նրա անդամների համար կազմակերպած երեկոյ-թիւն: Վճիպ մասերը և առանձին opus-ները երգում են երգչուհի Տէր-Դանիէ-լեանը, երգիչ Վենետիկեանն և ուրիշները:

Առանձին կատարման և հրատարակման համար օպերայից հնարաւոր են հե-տեւել տեղերը: Արեղայի հինգ opus-ները (թէնգի համար), Սէզաի երկու opus-ները (soprano-ի համար), Հայր Անտոնի պատմութիւնը (բարիտոնի համար), իշխանի երթը՝ (օրկէստրի համար), I. գործ. II. պատկերի նախերգանքը (նա-

գախմբի), Բալէտի կոորներ (Նազգախմբի համար), միջանկեալ համար «Վազազնի ծնունդը» (խօսք՝ Յովհ. Յովհաննիսեանի) ութը ձայնանիք և մեծ Նազգախմբի համար, և վերջաբան «Փորորիկ» (պատկեր Նազգախմբի համար)։

Այն. Տէր-Ղևոնդեանի ուղղութիւնը (գրական) ռէալիզմն է, ոճը արեւելեան, երբեմն զուտ հայկական։ Հեղինակութիւնների սիրած ձևը, ֆորման Նազգախմբի համար է։ Գլխաւորապէս նա աչքի է ընկնում այդ ուղղութիւնում գրածներով։ Այդ վկայում են նաև անաչառ քննադատները (Крутиков-ի յօդածը «Заря Востока» թերթում), փոքր հասակից նա գրաւում էր Նազգախմբով, իսկ գիծնադիայում եղած ժամանակ նազում էր կլարնէտ և երբեմն էլ ղեկավարում էր աշակերտական Նազգախմբում։

Առհասարակ նրա հեղինակութիւններն աչքի են ընկնում ձևերի ընդարձակութեամբ և հնչում են հանդիսատար և հարուստ հարմօնիայով։ Այդ գործերի մասին քննադատութիւններ լոյս են տեսել զանազան ժամանակներ և զանազան պարբերականներում. «Речь», «День», «Մշակ», «Иржевая ведомости», «Մարտակոչ», «Заря Востока», «ՀՈՐԻԶՈՆ», այլ և վրացական թերթերում։ Քուտ երաժշտներն իրենց քննադատականների մէջ Крутиков, Беляев, Двинтенов, Коштыев տալիս են զրական գնահատութիւն։ Ինչ վերաբերում է հայ քննադատներին, սկզբում բոլորն էլ զրական չեն արտայայտւում, սակայն մեծ մասամբ նրա գործերը համակրութիւն են գտնում։

Այն. Տէր-Ղևոնդեանի հառարկական գործունէութիւնը չի սահմանափակւում միայն երաժշտական հեղինակութիւններով, նա երևան է գալիս նաև մանկավարժական ու կազմակերպչական գործով։

Պետերբուրգում ուսանող եղած ժամանակ նա հայկական զաղութին կից կազմել է խոոր հայկական Նազգախմբ, որը մի քանի տարի շարունակաբար բեմ է դուրս եկել իր բաւական ճիւղ ծրագրով հէնց իր ղեկավարութեամբ։ Նոյն Նազգախմբը հրաւիրել է «Вестник Знания»-ի կազմակերպած ազգաբարկան համերգին, ցուցադրելու համար հայ երաժշտութիւնը։

Վերադառնելով Պետերբուրգի կոնսերւատօրիան նա հրաւիրեց Թիֆլիսի Պետական կոնսերւատօրիան, որտեղ յանձնեց նրան ինչպէս Թեօթեփիական, այնպէս էլ բարձր մասնագիտական առարկաները։ Բանձն առնելով Թեօթեփիական դասարանները նա արմատապէս փոխեց զործնական собыфеджнօ-ի և այլ առարկաների կօլէկտով աշխատանքների եղանակը, որով բարձրացրեց աշակերտութեան առաջադիմութիւնը։ Այս տեսակետից Տէր-Ղևոնդեանը մանկավարժական առաջադիմութիւնով Թիֆլիսի պետ. կոնսերւատօրիային մեծ ծառայութիւն է արել 1922-1924 ուսումնական տարիներին։

1914 թ.ին Սպիդիք. Մեխիքեանի հետ նա ձեռնարկել է Շիրակի շրջանում հայ ժողովրդական երգեր հաւաքելով, ֆօնօգրաֆի միջոցով։ Այդ հաւաքած մօտ 200 երգերը հրատարակել են հայ երաժշտական ընկերութեան կողմից Սպ. Մեխիքեանի խմբագրութեամբ։

1916 թ.ին «անյայտ» և «X» կեղծանուններով ներկայացրել է նա իր աշխատութիւնները Թիֆլիսի հայ երաժշտական ընկերութեան յայտարարած մրցանակին։ Կօմիտէն ամենայայնօրէն գտնում է նրա աշխատութիւնները։

Այս բոլորի վրայ աւելացնենք և այն, որ Հայաստան երաժշտական սէկցիայի մէջ աշխատելու օրից՝ նա հիմք է դրել ոչ ոքի կողմից չնախատեսուած երաժշտական ստուդիային, մի շարք դասարաններով և լաւագոյն ուժերով։ Հայաստան կից եղել է նաև սիմֆոնիկ օրկէստր, երգեցիկ քառամայն խումբ և վոկալ

ուժեր, հերթական համերգներով: Աշխատեցնում է բանալ նաև Բալեթային ստուդիա:

Բացի երաժշտական հեղինակութիւններից և մանկավարժական աշխատանքներից՝ նա գրել է նաև մամուլի էջերում (աշակերտական շրջանում) հայկական թէ՛ աշխարհիկ և թէ՛ եկեղեցական երաժշտութեան մասին: Ռուսաց Музыкальный Современник—ի համար նա գրել է «հայկական եկեղեցական երգեցողութեան հիմքեր»։ Վերջապէս յիշատակենք այն, որ նա թիֆլիսի Կոնսերվատորիայում կարգացել է դասախօսութիւն իր կազմած «հայկական ժողովրդական և եկեղեցական երաժշտութեան պատմութեան» մասին:

Թիֆլիս

ՎԱՆՍԵ ՌԻՍԻ—ՇՍՏ
(երաժիշտ)

Ժ. ՍԱՐԳՍԻ ՐԱՐԻՈՒԴԱՐԵԱՆԻ ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ¹

Ծնւել եմ 1887 թ.ի օգոստոս 20-ին Թիֆլիսում: Հայրս վաճառական էր և մենք ոչ մի նիւթական կարիք չէինք զգում: Եթէր տարեկան հասակումս վախճանեց հայրս թողնելով խոշոր գումար:

Հօրս մահանից յետոյ մայրս ամբողջովին նւիրեց իր ութը զաւակների կրթութեան գործին, որի համար չխնայեց և ոչ մի նիւթական միջոց:

Ութը տարեկան հասակումս մտայ Թիֆլիսի երրորդ գիմնազիան: Չբաւականանալով ռուսական կրթութեամբ՝ մայրս մի քանի տարուց յետոյ տեց և հայերէն ու ֆրանսերէն լեզուի գիտութեան, հրաւիրելով դրա համար յատուկ ուսուցիչներ:

Տասներկու տարեկան էի երբ մայրս գնեց մեզ համար դաշնամուր, որի վրայ սովորում էին քոյերես: Էս գեռ փոքր հասակում նազում էի զանազան գործիքների վրայ, ինչպէս՝ շփի և մանկական քնար. երբ մեր տանը արդէն կար զաշնամուր ես նազում էի իմ գիտցած բոլոր մէլօդիաները, իսկ մօտ երեք ամսից յետոյ ես խնդրեցի մօրս ինձ էլ սովորեցնել դաշնամուր նազել: Այն ժամանակւայ դաշնամուրի ուսուցիչ Սօֆ. իք. Կարախանեանի մօտ ես արդէն դասեր էի վերցնում. չէր անցել 6—7 ամիս ես արդէն նօտաներով նազում էի այն ժամանակւայ ժողովրդականացած Ղորղանեանի յայտնի «Իսլաթիկ»։ Երկու տարուց յետոյ մտայ Թիֆլիսի երաժշտական դպրոցը առաջին շրջանում դասեր վերցնելով Ստասիսկու և ապա Լ. Տրուսկովսկու մօտ:

1907 թ.ին վերջացրի Թիֆլիսի III գիմնազիան և ապա անցայ Բերլին երաժշտական կրթութիւնս շարունակելու նպատակով: Բերլինում մտայ «Կայսերական Կոնկրատորիան» («Königliche Hochschule für Musik»)։ (Ընտրեցի Եօհան Շուպերտի դասարանը: Այնտեղ մնացի երեք սէմէստր: Ամեն օր ութը ժամւայ աշխատանքը, տէխնիկական զարգացնելու համար, մեռցրին իմ մէջ դէպի դաշնամուրով պարապելու իմ բոլոր ձգտումները, ուստի որոշեցի թողնել Բերլինը և անցնել Պետերբուրգ (Լենինգրադ) և նւիրել թէորէտիկական գիտութիւնս ստանալու, նա մանաւանդ որ իմ երաժշտական կրթութեան առաջին քայլերից ևս արդէն ստեղծագործում էի:

Գալով Լենինգրադ՝ ես սկսեցի պարապել Մ. Գնէսինի մօտ, որը Րիմսկի

1. Սարգ. Բարիսդարեանն իր կենսագրութիւնը մեր խնդրանքից պարտաւոր է յատկապէս մեր աշխատանքի համար: Ա. Ե.

— Կորսակովի լաւագոյն աշակերտներից մէկն էր, նա առաջինն էր, որ զարթեցրեց իմ մէջ սէր դէպի մայրենի երաժշտութիւնը: Նրա մօտ գրած իմ փորձիկ աշխատանքներից մէկը յետագայում ծառայեց իբրեւ մի մասը (scherzo) իմ գրած սօնատայի: Զորս, հինգ ամսից յետոյ Գնէսինը մեկնեց Լենինգրադից և առաջարկեց ինձ շարունակել պարապմունքներս իր ընկերով ժխտմանը: Եւ մօտ, որը նոյնպէս իմասկի—Կորսակովի աշակերտներիցն էր: Որս մօտ գրած իմ առաջին «Արեւելեան պար»ը հանդիսացաւ իբրեւ օրինակ իմ ստեղծագործական ընդունակութեան, որի շնորհիւ և ես ընդունեցի Պետական Կոնսերւատորիան: 1910-11 ուսման թւից ես արդէն պարապում էի Լենինգրադի Կոնսերւատորիայում վ. Կալաֆատտի մօտ, անցնելով հարմօնիա, կոնտրապունկ և ֆուգա: Ֆորմաներն անցայ վիտօլի մօտ: Վիտօն ազգութեամբ լատին էր. նա բոլորովին չէր հասկանում արեւելեան երաժշտութիւնը և որովհետեւ ես առանց բացառութեան աշխատանքներս ներկայացնում էի արեւելեան ոճով, նա յանդիմանում էր և ասում. «Գրեցէք այնպէս, որ հասկանալի լինի ինձ ք: Ես յամառութեամբ շարունակում էի գրել նոյն ձևով: Տեսնելով որ ես չեմ լսում իրեն և համարելով ինձ անուղելի, ասաց. «Ձեզ հետ ես ոչինչ անել չեմ կարող, շարունակեցէք ինչպէս ուզում էք ք:»

1915 թ.ի գարնանը ես ներկայացրի իմ արեւելեան ոճով գրված «Մօնատ»ը իբրեւ կոնսերւատորիայի աստղադասական աշխատանքը: Ներկայացրած Մօնատս, իբրեւ մի օրիգինալ աշխատանք, առանձին ուշադրութեան արժանացաւ: Ըննել յանձնաժողովի կողմից (Վլադոնովի նախագահութեամբ), որով առաջարկեց ինձ միալ կոնսերւատորիայի ստեղծագործական դասարանում կատարելագործելու. ես նորից մտայ պրօֆէսոր Կալաֆատտի դասարանը, որը շատ համակրութեամբ էր վերաբերում դէպի իմ աշխատանքների մէջ գերակշռող արեւելեան ոճը: Այդ դասարանումն էլ գրեցի իմ սիմֆոնիական «Անուշ» պօէման մեծ օրկէստրի համար և մի շարք դաշնամուրի պիէսներ:

1917 թ.ին ստեղծարարների թիֆլիս և զբաղեցի կողմնակի դասեր տալով: 1919-21 թ.ի գարնանը ղեկավարում էի Երեսնի խմբավարական դասընթացները, որ ժամանակի աննպաստ պայմանների պատճառով առանձին արդիւնք չտուց:

1922 թ.ի ամառը ջրջել եմ Հայաստան (Ղարաբաղի, Զալազուլի, Ալէք—պօլ) ինչպէս և Պաթում, Բագու և ապա Ժուլֆայում (Մօսկա և Լենինգրադ) և կազմակերպել եմ համերգներ իմ գրածներէրց:

Լենինգրադի համերգը մեծ յաջողութիւն ունեցաւ. ստեղծ կոնսերւատորիայի վարիչ յայտնի առաւ կոմպօզիտոր Վլադոնովը հետեւեալ կերպով արտայայտեց իմ ստեղծագործութիւնների մասին. «Բարիւրաբեանի ստեղծագործութիւնները լսելուց յետոյ, ես կարող եմ վկայել, որ նա օժտւած է անկասկած ստեղծագործական շնորհքով: Նրա ստեղծագործութիւնները ազգային բնոյթ են կրում, ձևի գեղեցկութիւն և ներդաշնակութիւն ունեն: Այդ բոլորն ապացուցում են, որ հղինակը լաւ կատարելագործւած երաժիշտ է: Յանկալի կը լինէր, որ նրա աշխատանքները լոյս տեսնէին, իբրեւ մի վերին աստիճանի հետաքրքիր նիւթ ք:»

1923 թ.ին հրաւիրեցի թիֆլիսի պետական կոնսերւատորիայի բարձրագոյն Թէօդօտիկական առարկաների դասատու, որը վարում եմ մինչև օրս:

Գալով իմ գրական աշխատանքներին, բացի սօնատայից և սիմֆոնիկ պօէմից ունեմ նաև մի շարք դաշնամուրի պիէսներ: Նրանցից տպագրւած են.

Ա. «Արեւելեան պարեր» 1913 թ. Լենինգրադում.

Բ. «Նազ—Պար» 1920 թ. Մօսկայում.

Գ. «Դաշնամուրի պիէսներ» և սերիան՝

1. Աշնանային
2. Հէթիաթ
3. Ռոօր
4. Ակվարիշ
5. Ես քեզ D Mol N. 3
6. Ես քեզ H Mol N. 2

Տպագրութեան պատրաստ են մի շարք ժողովրդական երգեր դաշնամուրի համար, երկու պիէս վիօլոնչէլի համար, մի շարք (սէրիա) ժողովրդական երգեր (ձայնի համար) դաշնամուրի ակօմպանիմենտով: Ժողովրդական երգեր (սէրիա) սալոն օրկէստրի համար և ուրիշ բազմաթիւ դաշնամուրի պիէսներ, որոնք կատարուած են զանազան կօնցէրտներում:

Պէտք է յիշեմ նաև այն, որ 1909 թւին, երբ Բերլինից անցայ Լենինգրադ, մտայ նաև միաժամանակ համալսարանի ֆիզիքո-մաթէմատիկական ֆակուլտէտը, սակայն ժամանակ չունենալով կատարելագործել երաժշտութեան մէջ և յաճախել համալսարանը, երրորդ կուրսից թողի համալսարանը և ամբողջապէս նւիրեցի երաժշտական աշխատանքներին:

Հրտ. ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ

Մ. ՌԱՓԱՅԵԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԵՍՆԵՐԸ

Մարզահոգէս. — Մրցանակաբաշխութիւն. — Մեր Համալսարանականները

ՊԱՇՏՏՈՒԹՅԱՆ անձերու, ընտիր բազմութեան մը՝ հայերէ և իտալացիներէ բաղկացած, և յատկապէս դպրոցներու ներկայացուցիչ մարմիններու առջև՝ հայու թեան այս նախանձելի սերունդը իր մաքրին աշխոյժն ու իր մարմնոյն ճկուն կորովը ցուցուց: Ժամէ մ'աւելի տեւեց առնոց մարզական ցոյցը, սակայն անդադար շարժումն ու զանազան խումբերու միաժամանակ խառն և պէսապէս հրահանգները յարատեւ ծափերու արժանացան. մանաւանդ որ այս անգամ Ուս. կալլոյ ընդհանուր հրամաններ միայն կու տար, զորս երազօրէն իրենց բաժիններուն կը հաղորդէին խմբապետներն և զարմանալի կանոնաւորութեամբ զօրծաղբիլ կու տային: Իբրեւ ուս. կալլոյի օգն. և փո-

խանորդ էր Հայկ Անմահեան, զլուխ խմբապետներու որ 3 մեղր բարձրութեան ցատքելով ձողով՝ բուռն ծափեր խլեց. ինչպէս նաև երեք խմբապետներ, Սիմոն Պայեան, բրձր. 2,80 ֆիլիպպոս Նորհատեան՝ 2,60, Բազրատ Սարգիսեան՝ 2,40, և Հրանտ Մանուկեան փոքրահասակ պատանին՝ 2,20:

Քանի մը դժուար հրահանգներ՝ զոր մեծ խումբերը կատարեցին՝ մեծապէս գնահատուեցան և ծափահարուեցան, ինչպէս Պաուսանի յենարաններով ևն...

Հուսկ մեծապէս հետաքրքրեց ձեռքով գնդակի խաղը, ուր պատկերացաւ հայու մարզական վառ հոգին և աշխոյժը, միանգամայն այս խաղին գեղեցկութիւնը ոտնագունդին (foot-ball) վրայ: